

DOI: 10.59560/18291155-2024.1-39



ԱՐՄԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

*ՀՀ Սահմանադրական դատարանի
նախագահի խորհրդական,
Հայ-ռուսական համալսարանի դոցենտ,
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր,
քաղաքական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ*

**ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ՓՈՒՏՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ¹**

Ամփոփագիր

Հոդվածը նվիրված է իրավունքի և քաղաքականության փոխգործակցության և հարաբերակցության հիմնահարցերի վերլուծությանը: Ուսումնասիրելով քաղաքականության և իրավունքի փոխգործակցության առանձնահատկությունները՝ փաստվում է, որ այս կարևորագույն երևույթները չեն կարող գործել բացարձակ մեկուսի, բայց միևնույն ժամանակ, յուրաքանչյուրը գործում է իրեն հատուկ գործիքակազմով: Հետազոտության ընթացքում առանձին ուշադրություն է դարձվել քաղաքականության և իրավունքի մի շարք նմանություններին և տարբերություններին, որոնց վերլուծության արդյունքում պարզ է դարձել, որ և՛ իրավունքի, և՛ քաղաքականության գործունեությունն ուղղված է պետության ֆունկցիոնալության ապահովմանը:

Հիմնաբառեր. իրավունք, քաղաքականություն, պետություն, փոխգործակցություն:

1. Ներածություն

Իրավունքի և քաղաքականության՝ որպես երկու կարևորագույն հասարակական կարգավորիչների, հարաբերակցության, փոխգործակցության և դրանց առաջնահերթությունների հիմնախնդիրները դարեր ի վեր

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ (Թեմայի ծածկագիր՝ 22YR-5E006):

1(113)2024
◆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
◆ ՍՄՅԱՍՏԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ
39

գտնվում են մի շարք մասնագետների և գիտնականների հետազոտությունների կիզակետում: Ընդ որում, քաղաքականության և իրավունքի հարաբերակցության խնդիրը գիտական հետաքրքրություն է ներկայացնում ինչպես իրավական (հատկապես՝ հանրային իրավունքի շրջանակներում), այնպես էլ՝ քաղաքական հետազոտությունների համատեքստում:

Դարեր շարունակ մի շարք ականավոր մասնագետներ փորձում են մշտապես մրցակցության մեջ գտնվող այս երևույթների ակունքներն ու գործառույթները ուսումնասիրելու միջոցով պարզել, թե ի վերջո այս երկու կարգավորիչներից ո՞րն է մյուսով պայմանավորված, ո՞րն է դոմինանտը և ինչպե՞ս է դրսևորվում դրանց հարաբերակցությունն ու փոխգործակցությունը: Գիտնականների մի մասը համարում է, որ քաղաքականությունն է գերակա, մյուսը՝ հակառակը, երրորդ մասն ընդհանրապես համարում է, որ իրավունքն «աքաղաքականացված» երևույթ է, կամ, համենայն դեպս, պետք է այդպիսին լինի, քանզի այն կոչված է ծառայելու ավելի բարձր նպատակների, քան քաղաքականության նպատակներն են: Մեկ այլ խումբ գիտնականներ կարծում են, որ իրավունքում մշտապես և անխուսափելիորեն առկա է քաղաքական բաղադրիչը:

2. Իրավունքի և քաղաքականության գործունեությունը

Ընդհանուր առմամբ, և՛ իրավունքը, և՛ քաղաքականությունը հասարակական կյանքի որոշակի ոլորտներում սոցիալական կարգի կանխորոշման միջոցով կանոնակարգում են հասարակության յուրաքանչյուր անդամի վարքագիծը: Միևնույն ժամանակ, իրավունքի և քաղաքականության գործունեությունն ուղղված է պետության ֆունկցիոնալության ապահովմանը: Այսինքն՝ այս երկու բարդ, բազմաշերտ և բազմաբովանդակ երևույթների սերտ փոխգործակցության արդյունքում է հնարավոր դառնում պետության լիազորությունների ու պարտականությունների անցնցում իրականացումը, քանի որ պետության կողմից իրականացվող գործառույթներն իրականացվում են քաղաքական որոշումների և իրավական կարգավորումների օգնությամբ:

Եթե իրավունքի և քաղաքականության առաջացումը դիտարկենք պատմական հարթության վրա, ապա եզրակացությունն այն է, որ իրավունքը, բնականաբար, ավելի վաղ է առաջացել քան քաղաքականությունն ու քաղաքական երևույթները: Սակայն, ինչպես արադարացիորեն նշում է Ա.Ն. Շաշկովան, նախապետական հասարակությունում մարդու՝ կյանքի, ազատության և սեփականության իրավունքներն իրացվել են բնագդային մակարդակում, ինչն անհատի զարգացման արդյունքում է միայն անգիտակցական մակարդակից անցում կատարել գիտակցական

1(113)2024
◆ ՏԵՂԵԿՎՈՐ
◆ ՍԱՀՄԱՆԱՐԿՈՒԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ
40

մակարդակ¹: Ներկայացված մոտեցումը փաստում է, որ նախապետական հասարակությունում անգամ բնական և անօտարելի իրավունքները մարդու կողմից իրացվել են կամայականորեն, ճիշտ այնպես, ինչպես հասարակության յուրաքանչյուր անդամ ընկալել է իր իրավունքներն ու դրանց իրացման ճանապարհները: Անհատի, հասարակության զարգացմանը զուգահեռ և հասարակական հարաբերությունների կանոնակարգման, սոցիալական կարգի հաստատման արդյունքում հնարավոր է դարձել ընդհանուր վարքագծի կանոնների սահմանումն ու հասարակության անդամների հարաբերությունների կանոնակարգումը: Այս առումով դժվար է թերագնահատել թե՛ քաղաքական նորմերի դերը, որոնց միջոցով վարքագծի ընդհանուր կանոններ են սահմանվում քաղաքական գործընթացների, հարաբերությունների և, առհասարակ, պետության կառավարմանը մասնակցող յուրաքանչյուր սուբյեկտի համար, թե՛ իրավական նորմերի, որոնց միջոցով վարքագծի համընդհանուր կանոններ են սահմանվում հասարակության յուրաքանչյուր անդամի համար: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ իրավունքը և քաղաքականությունը, հանդիսանալով հասարակական հարաբերությունների կարգավորիչներ, որոնք չեն կարող գործել բացարձակ մեկուսի, այդուհանդերձ, հանդես են գալիս ոչ թե որպես մեկ միասնական կարգավորիչ համակարգ, այլ յուրաքանչյուրն իր կարգավորման մեխանիզմներն են ու առանձնահատուկ գործիքակազմն ունի: Այս առումով տեղին է առանձնացնել հոլանդացի ականավոր իրավաբան-քաղաքագետ Հ. Հրոցիոսի այն միտքը, որ՝ «եթե իրավագիտության առարկան իրավունքի և արդարության հարցերն են, ապա քաղաքագիտության առարկան՝ նպատակահարմարությունը և օգուտը²»:

3. Իրավունքի և քաղաքականության հարաբերակցությունը

Իրավունքը և քաղաքականությունը սերտորեն փոխկապակցված ոլորտներ են, որոնց փոխկապակցվածությունն երկկողմանի բնույթ է կրում: Մի կողմից պետությունը, քաղաքական կամք դրսևորելով, ձևավորում է իրավունքի համակարգը՝ դարձնելով այն հանրային, համապարտադիր և պաշտպանում է այն պետական հարկադրանքով, մյուս կողմից՝ պետության կողմից ձևավորված իրավունքի համակարգը ապահովում է

¹ **Шашкова А.В.** Проблемы взаимодействия права и политики / Шашкова А.В. // Социально-политические науки. – N 5, 2018. – С. 12.

² История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общей редакцией академика РАН, доктора юридических наук, профессора **Нерсисянца В.С.** – Москва: Издательство НОРМА, 2004. – С. 298.

պետության անցնցում գործունեությունը: Պետության կողմից իրականացվող ներքին և արտաքին քաղաքականությունն ամբողջապես հիմնված է իրավունքի վրա¹: Ինչպես արդարացիորեն նշում է Չերդյանցը՝ պետության կողմից իրականացվող գործառույթներն իրականացվում են իրավունքի օգնությամբ², իսկ պետության գործառույթները, ցանկացած պարագայում, քաղաքական բնույթ են կրում:

Քաղաքականության և իրավունքի հարաբերակցությունը վերլուծելիս քաղաքագետները (երբեմն նաև քաղաքական գործիչները), որպես կանոն, հիմնական դերը տալիս են քաղաքականությանը, իսկ իրավունքի դերը, քաղաքականության դերի հետ համեմատության մեջ, ներկայացվում է որպես երկրորդական և աննշան: Իրավունքը չի ընկալվում որպես քաղաքականությունը իրավական դաշտ մղող ուժ, այլ դիտարկվում է որպես քաղաքականության կցորդ: Նմանօրինակ մոտեցման կողմնակիցն է մարքսիստական տեսությունը, համաձայն որի՝ «ցանկացած իրավական իր հիմքում քաղաքական բնույթ է կրում³»: Մարքսիստական գաղափարախոսության կրող Վ.Ի. Լենինը համարում էր, որ «օրենքը քաղաքական միջոց է, օրենքը քաղաքականություն է⁴»: Իսկ ահա ԽՍՀՄ ականավոր իրավաբան (խորհրդային իրավունքի մշակող) և պետական գործիչ Պաշուկանիսը նշում էր. «մենք նրա կողմնակիցն ենք, որ իրավունքում առաջին տեղը զբաղեցնի քաղաքականությունը, որպեսզի քաղաքականությունն իշխի իրավունքին⁵»:

Իրավաբանները, ի տարբերություն քաղաքագետների, օրենքը և իրավական նորմերը դիտարկում են որպես երաշխիք կամայականությունից, որն ընկած է ինչպես անհատի պատվի, արժանապատվության, անձեռնմխելիության պաշտպանության ապահովման, այնպես էլ պետական քաղաքականության իրականացման հիմքում: Անվանի անգլիացի իրավաբան Ֆ. Պոլոքը, նախապատվությունը տալով իրավունքին, նշում է, որ «օրենքը քաղաքական ինստիտուտների համար ճիշտ նույն նշանակությունն ունի, ինչ ողնաշարը՝ մարմնի⁶»: Հետաքրքրական է նաև

¹ Պետության և իրավունքի տեսություն. (խմբագրությամբ՝ Ա. Ղամբարյանի և Մ. Մուրադյանի): Երևան, «Լուսաբաց» հրատարակչություն, 2016 թ., էջ 268:

² Чердынецев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов / А.Ф. Чердынецев – М.: Юрайт-М, 2002. – С. 185.

³ Энгельс Ф., Маркс К. Соч. Том 1. - С. 635.

⁴ Ленин В.И. Полное собрание сочинений (5-ое издание). Т. 30 (Июль 1916 – февраль 1917). - М.: Издательство политической литературы, 1973. - С. 562.

⁵ Пашуканис Е.Б. Положение на теоретическом правовом фронте // Советское государство и революция права. 1930. №11/12. - С. 8.

⁶ Pollock F. Essays in jurisprudence and ethics. – L., 1882, p. 132.

Ֆրանսիացի իրավաբան-գիտնական Պ. Սանդեվուարի մոտեցումը, համաձայն որի՝ նրբանկատության պատճառով իրավունքի և քաղաքականության միջև փոխհարաբերությունների խնդիրը շատերի կողմից թերագնահատվում է: Հարցի վերաբերյալ երկու տեսությունն առանձնացնելով՝ վերջինը նշում է, որ համաձայն առաջին տեսության, քաղաքականությունը ենթակա է կամ պետք է ենթարկվի օրենքին, մինչդեռ երկրորդ տեսությունը հակառակն է պնդում: Չվիճարկելով իրավունքի և քաղաքականության փոխհարաբերություններում վերջինիս գերիշխանությունը՝ Սանդեվուարը նշում է, որ իրավունքը հանդես է գալիս ոչ այլ կերպ, քան քաղաքականության իրականացման գործիք: Բայց, միևնույն ժամանակ, փաստում է, որ իրավունքի նկատմամբ քաղաքականության գերակայությունն ունի իր սահմանները և որոշակի պայմաններում քաղաքականությունը կարող է և պետք է ճնշվի իրավունքով կամ գոնե ենթարկվի իրավունքին, կախված լինի դրանից: Բոլոր այն դեպքերում, երբ քաղաքական ղեկավարները քայլեր են ձեռնարկում օրենքին հակառակ, իրավունքը սահմանապակում է նրանց գործողությունների ազատությունը, կանխում ինքնիրավչությունը՝ բացահայտելով նրանց իրական մտադրությունները: Քաղաքականությունն է ձևավորում իրավունքը, բայց վերջինը, իր հերթին, արձագանքում է քաղաքականությանը՝ դրանում մտցնելով կարգապահական տարրեր և ստիպելով քաղաքական գործիչներին գործել բաց, արդար և պատասխանատու¹:

Քաղաքագետների և իրավաբանների մոտեցումները փաստում են, որ իրավունքի և քաղաքականության միջև չի եղել և չի կարող լիակատար ներդաշնակություն լինել, բայց դա չի նշանակում, որ դրանք մշտական առճակատման մեջ են: Իրավունքի և քաղաքականության փոխազդեցությունը կարող է բավականին արդյունավետ լինել, դրա համար հարկավոր է ամեն անգամ կարողանալ գտնել նրանց միջև ողջամիտ հավասարակշռություն²: Այս առումով տեղին է նշել ռուսագրի իրավաբան-գիտնական Կոզլիխինին, որը պնդում է, թե «իրավունքը պետք է հայտնի հեռավորություն պահի ինչպես իշխանությունից, այնպես էլ՝ և քաղաքականությունից³»:

4. Իրավունքի և քաղաքականության ընդհանրություններն ու տարբերությունները

¹ Сандевуар П. Введение в право. Пер. с франц. - М., 1994. - С. 61–64.

² Матузов Н.И. Право и политика: антиподы или союзники? // Право и политика. 5 (173), 2014. - С. 580.

³ Козлихин И.Ю. Право и политика. - СПб., 1996. - С. 10.

Բացի այդ, իրավունքն ու քաղաքականությունն ունեն մի շարք ընդհանուր հատկություններ և նպատակներ՝ կարգավորող և ուղղորդող ազդեցություն սոցիալական կյանքի, դրանում տեղի ունեցող գործընթացների վրա. հիմնականում ունեն նաև գործողությունների և նպատակների միասնական դաշտ: Պարադոքսը հենց այն է, որ, մի կողմից, իրավունքն ու քաղաքականությունը մշտական մրցակցության մեջ են, իսկ մյուս կողմից՝ նրանք բնական դաշնակիցներ են և չեն կարող հաջողությամբ գործել առանց միմյանց:

Ընդհանրությունների հետ մեկտեղ, իրավունքն ու քաղաքականությունն ունեն նաև մի շարք տարբերություններ: Մասնավորապես, քաղաքականության և իրավունքի միջև տարբերությունն այն է, որ իրավունքի նորմերը բավականին կայուն են, մինչդեռ քաղաքականությունն ավելի փոփոխական ու անկայուն է: Մարդկանց տարբեր խմբերի մոտ կան տարբեր, փոփոխվող քաղաքական արժեքներ, հայացքներ և սկզբունքներ, որոնք նաև տարբեր կերպ են ընկալվում: Քաղաքականությունը մարդկանց փոխգործակցության ավելի ճկուն և հակասական ոլորտ է, քան իրավունքը: Քաղաքականության և իրավունքի միջև մեկ այլ տարբերությունն այն է, որ քաղաքականությունն ավելի լայն երևույթ է, քան իրավունքն ու պետությունը: Այն կարող է իր ազդեցության դաշտը տարածել հասարակական կյանքի ցանկացած ոլորտի վրա: Քաղաքականությունը սովորաբար այնտեղ է, որտեղ կա իրավունք, բայց իրավունքը միշտ չէ, որ առկա է քաղաքական որոշումների, հարաբերությունների և գործընթացների մեջ: Քաղաքականությունը կարող է շատ արագ փոփոխվել, մինչդեռ իրավունքը փոխվում է ավելի դանդաղ և սովորաբար պաշտոնական նորմավորման միջոցով:

Քաղաքականության և իրավունքի ոլորտային և գործառույթային հստակ տարանջատումը էական նշանակություն ունի հասարակության զարգացման գործում:

Ընդհանուր առմամբ, բազմամյա քննարկումների և հետազոտությունների արդյունքում և հիմնվելով վերոշարադրյալի վրա՝ կարելի է առանձնացնել իրավունքի և քաղաքականության փոխգործակցության երեք հիմնական ուղղություն.

- իրավունքը ենթարկվում է քաղաքականությանը և պայմանավորված է քաղաքականությամբ,
- քաղաքականությունը ենթարկվում է իրավունքին և պայմանավորված է իրավունքով,
- իրավունքը և քաղաքականությունը գտնվում են ողջամիտ և միմյանց հավասարակշռող փոխգործակցության մեջ:

1(113)2024

◆ ՏԵՂԵԿՎՈՐ

◆ ՍԱՀՄԱՆԱՂՈՒՄԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ

5. Իրավունքի և քաղաքականության փոխգործակցությունը

Իրավունքի և քաղաքականության հարմոնիկ և հավասարակշռված փոխգործակցությունը բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում ոչ միայն հասարակության ու պետության զարգացման համար, այլև յուրօրինակ երաշխիք է հանդիսանում հասարակության յուրաքանչյուր անդամի իրավունքների պաշտպանության հարցում: Պատահական չէ, որ դեռևս անտիկ աշխարհում, մեծանուն հույն գիտնական և մտածող Պլատոնը համարում էր, որ «սխալ են բոլոր այն օրենքները, որոնք չեն հաստատվել ամբողջ պետության ընդհանուր բարօրության համար: Մենք ընդունում ենք, որ այնտեղ, որտեղ օրենքները հաստատվում են մի քանի մարդու շահերից ելնելով, խոսքը ոչ թե պետական կառուցվածքի, այլ ներքին կոիվների մասին է, և այն, ինչ այնտեղ համարվում է արդարություն, իզուր է կրում այդ անունը¹», իսկ ահա նրա աշակերտ և «քաղաքականության» հիմնադիր Արիստոտելը պնդում էր. «...այնտեղ, որտեղ բացակայում է օրենքի իշխանությունը, խոսք չի կարող լինել պետական կարգի որևէ ձևի մասին: Օրենքը պետք է իշխի բոլորի վրա²»: Հարկ է նշել նաև, հատկապես արդի աշխարհի իրողությունները հաշվի առնելով, որ իրավունքը միայն այն դեպքում է արդար և մարդասիրական, երբ այն հավասարապես պարտադիր է, երբ իրավունքներն ու պարտականությունները հավասար են բոլոր քաղաքացիների համար (այդ թվում՝ պետական պաշտոնյաների, պատգամավորների և պետության ղեկավարների համար): Անհատի ցանկացած գործողություն, անկախ կարգավիճակից և զվաղեցրած պաշտոնից, պետք է հիմնված լինի իրավունքի վրա, քանզի իրավունքը պետք է կամայականություններից զերծ պահի ոչ միայն քաղաքացիներին, այլ, առաջնահերթ, պետական պաշտոնյաներին ու քաղաքական գործիչներին: Քաղաքականության և պետության նկատմամբ իրավունքի գերակայության ճանաչումը խոսում է տվյալ հասարակության բարձր իրավական մշակույթի մասին: Այս առումով, բարձր իրավական և քաղաքական մշակույթով օժտված ժամանակակից քաղաքակիրթ հասարակությունն ուղղակի դատապարտված է ճանաչելու իրավունքի գերակայությունը քաղաքականության նկատմամբ: Այս համատեքստում տեղին է առանձնացնել նաև ռուս իրավագետ, փիլիսոփա Ե.Ն. Տրուբեցկոյի այն միտքը, համաձայն որի՝ «Պետությունն ինքնին իրավական կազմակերպություն է»³: Այս միտքը, թերևս, ընկած է գրեթե բոլոր ժամանակակից պետությունների իրավական և քաղաքական համա-

¹ Платон. Законы. – М., 1999. – С. 14 (715 с.).

² Аристотель. Политика. – М.: Издательство М. и С. Сабашниковых, 1911. – С. 165 (476 с.).

³ Трубецкой Е.Н. Энциклопедия права. – СПб., 1998. – С. 17.

կարգերի հիմքում և «իրավական պետություն» եզրույթը լավագույնս է արտահայտում այս մտքի ողջ փիլիսոփայությունը: Պատահական չէ, որ մի շարք ժամանակակից իրավաբաններ ու քաղաքագետ գիտնականներ գոնե արժեքանական տեսանկյունից իրավական և քաղաքական արժեքներն իրենց սերտ միասնության և փոխգործակցության մեջ դիտարկում են որպես հավասարազոր սուբյեկտներ¹:

Իրավունքի և քաղաքականության հարմոնիկ և հավասարակշռված փոխգործակցության դասական արդյունք են նաև ժամանակակից պետությունների սահմանադրությունները, որոնք հանդիսանում են պետական քաղաքականության արտահայտման գլխավոր նորմատիվ հիմքն ու որոնցով ամրագրվում են պետական քաղաքականության գլխավոր սկզբունքները, ուղղությունները, նպատակները: Ամրագրվում և իրավունքի ուժով երաշխավորում են քաղաքացիների քաղաքական իրավունքներն և ազատությունները: Բոլորովին պատահական չէ, որ Սահմանադրությունները համարվում են իրավաքաղաքական փաստաթղթեր: Այն հավասարապես քաղաքական և իրավական կարգավորումներ պարունակող, բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող և պետության համար ելակետային նշանակություն ունեցող փաստաթուղթ է, որի միջոցով քաղաքական նորմերը սահմանադրաիրավական ամրագրում ստանալու միջոցով ձեռք են բերում նաև իրավական նորմի բնութագիր:

Այս առումով, իրավունքն ու քաղաքականությունն ամրապնդում են միմյանց: Իրավունքը լեգիտիմացնում է քաղաքականությունը և քաղաքականության արտահայտման և իրականացման միջոց է հանդիսանում, իսկ քաղաքականությունը իշխանության և ընդունված օրենքների միջոցով երաշխավորում է անհատի իրավունքներն ու ազատությունները, պատասխանատվության մեխանիզմներ ու չափ է սահմանում:

6. Եզրակացություն

Ամփոփելով՝ գալիս ենք այն եզրակացության, որ քաղաքականությունն ու իրավունքը միևնույն նպատակին՝ պետության ֆունկցիոնալության ապահովմանը ծառայող, սերտորեն փոխկապակցված երևույթներ են, որոնցից յուրաքանչյուրի գոյությունը պայմանավորված է մյուսով: Միևնույն ժամանակ, հարկ է փաստել, որ իրավունքի և քաղաքականության փոխգործակցությունը պետք է լինի խիստ հավասարակշռված: Պետական կառավարման արդունավետությունը պահանջում է քաղաքականության նկատմամբ իրավունքի գերակայության անհրա-

¹ Политико-правовые ценности: история и современность / Под ред. Нерсисянца В.С. - М., 2000.

ժեշտությունը: Այսինքն՝ քաղաքականությունը պետք է հենվի բացառապես իրավունքի վրա, լինի իրավական, քանի որ միայն իրավունքի վրա հիմնված քաղաքականությունն է ունակ ստանձնել հասարակությունը կայունացնողի և միավորողի իր առաքելությունը: Մյուս կողմից, իրավունքը պետք է արդյունավետ կերպով նպաստի բնակչության մեծամասնության շահերից ելնելով ողջամիտ պետական քաղաքականության իրականացմանը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Аристотель.** Политика. - М.: Издательство М. и С. Сабашниковых, 1911. - С. 165 (476 с.).
2. История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общей редакцией академика РАН, доктора юридических наук, профессора **Нерсесянца В.С.** – Москва: Издательство НОРМА, 2004. - С. 298.
3. **Козлихин И.Ю.** Право и политика. - СПб., 1996. - С. 10.
4. **Ленин В.И.** Полное собрание сочинений (5-ое издание). Т. 30 (Июль 1916 – февраль 1917). - М: Издательство политической литературы, 1973. - С. 562.
5. **Матузов Н.И.** Право и политика: антиподы или союзники? // Право и политика. 5(173)2014. - С. 580.
6. **Платон.** Законы. – М., 1999. - С. 14 (715 с.).
7. Политико-правовые ценности: история и современность / Под ред. В.С. Нерсесянца - М., 2000.
8. **Пашуканис Е.Б.** Положение на теоретическом правовом фронте // Советское государство и революция права. 1930. №11/12. - С. 8.
9. **Сандевуар П.** Введение в право. Пер. с франц. - М., 1994. - С. 61–64.
10. **Трубецкой Е.Н.** Энциклопедия права. - СПб., 1998. - С. 17.
11. **Чердынецев А.Ф.** Теория государства и права: Учебник для вузов / А.Ф. Чердынецев. – М.: Юрайт-М, 2002. – С. 185.
12. **Энгельс Ф. Маркс К.** Соч. Том 1. - С. 635.
13. **Шашкова А.В.** Проблемы взаимодействия права и политики / А. В. Шашкова // Социально-политические науки. N 5, 2018. – С. 12.
14. Պետության և իրավունքի տեսություն (խմբագրությամբ՝ **Ա. Ղամբարյանի և Մ. Մուրադյանի**): Երևան, «Լուսաբաց» հրատարակչություն, 2016 թ., էջ 268:
15. **Pollock F.** Essays in jurisprudence and ethics. – L., 1882, p. 132.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СООТНОШЕНИЯ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРАВА И ПОЛИТИКИ

Аннотация

Статья посвящена анализу проблем взаимодействия и соотношения права и политики. Исследуя особенности взаимодействия политики и права, констатируется, что эти важнейшие явления не могут действовать абсолютно изолированно, но в то же время каждое из них функционирует с помощью специфического для него инструментария. Отдельное внимание в ходе исследования было уделено ряду сходств и различий между политикой и правом, анализ которых показал, что деятельность и права, и политики направлена на обеспечение функциональности государства.

Ключевые слова: право, политика, государство, взаимодействие.

SOME ISSUES OF CORRELATION AND INTERACTION OF LAW AND POLITICS

Annotation

The article is devoted to the analysis of the problems of interaction and the relationship between law and politics. Examining the peculiarities of the interaction of politics and law, it is stated that these most important phenomena cannot act in absolute isolation, but at the same time, each of them functions with the help of specific tools for it. Special attention in the course of the study was paid to a number of similarities and differences between politics and law, the analysis of which showed that the activity of both the law and politics is aimed at ensuring the functionality of the state.

Keywords: law, politics, state, interaction, correlation.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 27.02.2024 թ., փրվել է գրախոսության 01.03.2024 թ., ընդունվել է փպագրության 07.03.2024 թ.: